

Beslissing van de Raad voor de Journalistiek

over de klacht van

mevrouw Marijke Vanden Berghen, de heren Stefaan Backx, Edwin Coeck, Karel De Vos, Serge Morren, Philippe Rummens en de Geneeskundige Kring Dodonaeus vzw

tegen

de VRT

Met een brief van 12 november 2008 dienen mevrouw Vanden Berghen en de heren Stefaan Backx, Edwin Coeck, Karel De Vos, Serge Morren en Philippe Rummens, allen geneesheren, klacht in tegen de VRT naar aanleiding van een uitzending van het televisieprogramma Volt op 22 oktober 2008. Met een brief van 19 november 2008 sluit de vzw Geneeskundige Kring Dodonaeus zich aan bij de klacht. Met een brief van 12 januari 2009 antwoordt hoofdredacteur Kris Hoflack op de klacht. Namens de klagende partijen repliceert de heer Rummens hierop met een per mail van 12 maart 2009 verstuurd tekst.

De rapporteringscommissie van de Raad voor de Journalistiek heeft de zaak behandeld op 23 juni 2009. De heren Coeck, Rummens en Morren zijn in persoon verschenen, samen met de heer Stijn Festraets namens de vzw Geneeskundige Kring Dodonaeus. Voor de VRT verschenen hoofdredacteur Kris Hoflack, eindredacteur Carl Voet en juridisch adviseur Hilde Minjauw.

DE FEITEN

In het televisieprogramma Volt van 22 oktober 2008 wordt onder de titel 'Een pilletje voor alles' een reportage, gevolgd door een studiogesprek, uitgezonden over het voorschrijfgedrag van artsen. In de reportage worden vier artsen tijdens een raadpleging gefilmd met een verborgen camera. De artsen zijn onherkenbaar gemaakt door hun gezicht te 'blurren'. Hun stem wordt ongewijzigd weergegeven, en er worden ook snel gemonteerde beelden getoond van het praktijklokaal, de deurbel en van artsenvoorschriften. De reportage wordt ook geplaatst op de website van Volt en beelden ervan zijn gebruikt in het journaal van 19 uur op 7 november 2008 op Eén. Na het indienen van de klacht is de betrokken reportage verwijderd van de website van Volt en heeft de VRT toegezegd de beelden uit het archief te verwijderen om heruitzending ervan te vermijden.

DE STANDPUNTEN VAN PARTIJEN

Klagende partijen zijn van mening dat het programma, en meer bepaald de undercoverreportage, een reeks tekorten bevatte, die in wezen neerkomen op vier ernstige inbreuken op de journalistieke beroepsethiek. In de eerste plaats vinden klagers dat de VRT ten onrechte gebruik heeft gemaakt van de undercovertechniek. Het betrof immers geen onderwerp van groot maatschappelijk belang en de undercovermethode kwam neer op een regelrechte schending van de relatie tussen arts en patiënt, waarbij de arts tot het voorschrijven van een geneesmiddel werd geprovoceerd. De journalist die zich als patiënt had aangeboden vertelde immers een sterk uitlokkend verhaal waarbij niet anders dan antidepressiva konden worden voorgeschreven. In de tweede plaats werd in de reportage inbreuk gepleegd op de privacy van de artsen, omdat ze onvoldoende anoniem werden gemaakt en omdat hen nooit de toestemming is gevraagd tot het maken van een opname in

hun praktijk, noch tot het uitzenden ervan. Ten derde vinden de klagers dat de reportage een verkeerd beeld geeft van de werkelijkheid, omdat er gesuggereerd werd dat de diagnose op een kwartiertje werd gemaakt, omdat er verzwegen werd dat de artsen ook verdere afspraken hebben gemaakt over follow-up van de patiënt. Ten vierde betogen klagers dat aan de artsen geen weerwoord werd geboden. Na de reportage is in een studiogesprek wel aan een vertegenwoordigster van het artsensyndicaat de gelegenheid geboden om het standpunt en de werkwijze van de artsen te verdedigen, maar deze woordvoester stond tegenover een apotheker, een psychotherapeut en de twee presentatoren, zodat van een evenwichtig debat geen sprake was.

De VRT is van mening dat de gebruikte techniek veeleer als incognitojournalistiek te beschouwen is dan wel als undercoverjournalistiek, omdat de reporter geen andere hoedanigheid heeft aangenomen maar in eigen naam en als een gewone burger de artsen heeft bezocht met een klacht die eenieder kan hebben. Hoe dan ook is volgens de VRT voldaan aan de vereisten om aan undercoverberichtgeving te doen, want het voorschrijfgedrag van artsen bij depressie is een onderwerp van groot maatschappelijk belang, gelet op het fors gestegen gebruik van antidepressiva. Bovendien was het onmogelijk om op een andere manier te weten te komen of artsen in de praktijk vrij snel antidepressiva voorschrijven en waren de risico's van de gebruikte methode alleszins beperkt en besproken met de hoofdredactie. De VRT ontkent dat een verkeerd beeld is gegeven over het voorschrijfgedrag van de artsen, want in de praktijk duurde de consultatie tussen 14 en 18 minuten, zodat het journalistiek verantwoord was om te spreken van een gemiddelde duur van een kwartier. Slechts één van de vier geconsulteerde artsen verwees in het gesprek door naar een of andere vorm van therapeutische begeleiding, zodat het eveneens verantwoord was om dit niet in de gemonteerde reportage op te nemen. De VRT betoogt dat de betrokken artsen voldoende onherkenbaar werden gemaakt, wat niet belet dat zij door hun rechtstreekse omgeving of trouwe patiënten kunnen zijn herkend, maar zoiets is onvermijdelijk. Volgens de VRT is het standpunt van de huisartsen eveneens voldoende aan bod gekomen in het studiogesprek, waar een vertegenwoordigster van het artsensyndicaat uitvoerig de gelegenheid kreeg om het woord te nemen.

BESLISSING

1. In tegenstelling tot wat de VRT aanvoert, is de reportage wel degelijk een undercoverreportage, omdat de reporter niet gewoon incognito bij de feiten aanwezig was, maar integendeel de hoedanigheid van een patiënt heeft aangenomen en een verzonden verhaal aan de artsen heeft meegedeeld, met de bedoeling om een voorschrift voor antidepressiva te verkrijgen. In die omstandigheden moet er worden nagegaan of aan de voorwaarden, waaraan voldaan moet worden om tot een undercoverreportage over te gaan, voldaan is (*zie RvdJ 2007-19, Richtlijn over undercoverjournalistiek*). In dit geval heeft de VRT onvoldoende aannemelijk gemaakt dat de informatie over het voorschrijfgedrag van artsen niet alleen met de klassieke journalistieke methoden kon worden vergaard.
2. De VRT heeft weliswaar voorzorgen genomen om de artsen niet herkenbaar te maken maar, gelet op de speciale vertrouwensrelatie tussen de betrokken artsen en hun patiënten, had hier zorgvuldiger mee moeten worden omgegaan. Zo had bijvoorbeeld ook de stem kunnen worden vervormd. Nu is dat niet gebeurd, waardoor de artsen ongetwijfeld door patiënten konden worden herkend.
3. Volgens aangeven van de betrokken artsen, werd in de uitgezonden beelden ook niet duidelijk gemaakt dat de journalist telkens beweerd had dat hij een bestaande

medicatie had onderbroken, zodat de indruk kon ontstaan dat hij het voorschrift vrijwel onmiddellijk had ontvangen. Het onvermeld laten van de beweerde medische voorgeschiedenis kan een verkeerde indruk geven van wat er zich werkelijk in het dokterskabinet heeft afgespeeld.

4. Wat het beweerde ontbreken van een weerwoord betreft, moet worden vastgesteld dat de artsen niet persoonlijk werden beschuldigd, maar dat de reportage veeleer een algemeen fenomeen wilde illustreren. In die omstandigheden was het niet vereist om aan iedere individuele arts een weerwoord te verlenen, maar kon worden volstaan met de verklaringen van de woordvoerder van een artsenvereniging, die de reportage had gezien en tijdens het studiodebat de kans kreeg om erop te reageren.

De Raad voor de Journalistiek neemt ten slotte akte van de toezegging van de VRT om de beelden van de reportage in de toekomst niet meer te gebruiken.

De Raad voor de Journalistiek is daarom van oordeel:

De klacht is gegrond in haar eerste drie onderdelen.

Brussel, 10 september 2009